

Маргарет Тачър и Хавиер Милей: общото

Д-р Райнер Цителман 13.10.2025

Има толкова много прилики между Маргарет Тачър, министър-председател на Обединеното кралство от 1979 до 1990 г., и Хавиер Милей, президент на Аржентина от 2023 г., че сравнението между тях изглежда почти неизбежно. Това е тема обаче, която много аржентинци, може би с разбиране, избягват да обсъждат. В чест на това, че днес, 13 октомври 2025

Аржентина – мой приятел и приятел на Милей, чието име няма да спомена тук – помоли за разбиране относно своята предпазливост да коментира:

„В много отношения се възхищавам на Маргарет Тачър – на решимостта ѝ да проведе структурни реформи, на смелостта ѝ да се изправи срещу вкоренени интереси и на ролята ѝ за възраждането на британската икономика – но за един аржентинец е трудно да забрави това, което се случи по време на войната за Малвините/Фолклендските острови.“

Войната за Фолклендските острови през 1982 г. беше кратък, но интензивен конфликт между Великобритания и Аржентина за собствеността върху островите в Южния Атлантис. Тя беше предизвикана от аржентинската окупация на островите, които Великобритания смяташе за своя задморска територия. Тачър изпрати военноморски флот, който след десет седмици принуди аржентинските войски да се предадат.

Въпреки всичките си различия, Тачър и Милей са водени от много сходни убеждения и възприемат сходен политически стил. Освен това съществуват редица паралели между положението във Великобритания и Аржентина преди всеки от тях да дойде на власт. И двете страни някога са изключително успешни и икономически могъщи, благодарение на капитализма, но впоследствие са подкопани от десетилетия държавен контрол и социализъм. Обединеното кралство, люлката на капитализма и родното място на индустриалната революция, доминира световната икономика през XIX век.

През 1945 г. във Великобритания лявата Лейбъристка партия печели изборите и започва да прилага демократичен социализъм под

национализирани сектори са банките, гражданската авиация, въгледобивната промишленост и телекомуникациите, последвани от железопътния транспорт, корабоплавателните канали, товарните превози, електроенергията и газа. Накрая дори производствените отрасли като железото и стоманата преминават под държавен контрол.

Преди Тачър да дойде на власт през 1979 г., инфлацията беше достигнала 27 процента, данъчната тежест за най-високодоходните е 83 процента, а тези с високи капиталови доходи плащаха максимална ставка от 98 процента. Тридесет процента от работещите бяха заети в държавни предприятия, производителността беше в застой, а националният дълг непрекъснато растеше.

Аржентина също някога е сред най-богатите държави в света, на равнище, сравнимо със Съединените щати. В началото на XX век средният доход на глава от населението е сред най-високите на планетата. Изразът „riche comme un argentin“ („богат като аржентинец“) е често срещан по онова време.

Падането на Аржентина е тясно свързано с едно име: полковник Хуан Доминго Перон, избран за президент през февруари 1945 г. Първият му мандат продължава до 1955 г. Неговата политическа програма: голяма държава. Национализирани са телефонната компания на Аржентина, железниците, енергоснабдяването и частното радио. Само между 1946 и 1949 г. държавните разходи се утрояват. Броят на служителите в публичния сектор нараства от 243 000 през 1943 г. до 540 000 през 1955 г. Множество нови работни места са създадени в държавната администрация, за да осигурят доходи на поддръжниците на Работническата партия на Перон.

инфлацията вече беше достигнала 25 процента на месец, 40 процента от населението живееше в бедност, а националният дълг излизаше извън контрол.

И Маргарет Тачър, и Хавиер Милей вярват, че само радикални капиталистически реформи могат да спасят техните страни. Тачър е силно повлияна от икономистите Фридрих Август фон Хайек и Милтън Фридман, с които се познава лично. Тя редовно участва в срещи на пазарно ориентирания мозъчен тръст Institute for Economic Affairs (IEA), а нейните реформи са вдъхновени от идеите на Adam Smith Institute.

Милей, сам икономист, черпи значително вдъхновение от Австрийската школа по икономика, на която Хайек също е основна фигура. Възходът на Милей до властта е възможен благодарение на години работа на либертариански мозъчни тръстове, включително Fundación Libertad y Progreso.

Политическите стилове на Тачър и Милей също споделят редица прилики, особено в решителната и твърда позиция срещу социализма и комунизма. Тачър открито изразява презрението си към комунистите, заявявайки: „Мразя комунистите.“ Тя също така се изправи срещу утвърдените сили в собствената си партия, слагайки край на дългогодишната политика на компромиси със социалистите. Милей неведнъж предупреждава, че не бива да се отстъпва и на милиметър на левицата, защото тя ще използва и най-малкия знак на отстъпчивост, за да нанесе по-силен удар по-късно. Тачър мислеше по абсолютно същия начин.

И двамата предписаха едно и също лекарство на своите страни: по-малко държава, повече свободен пазар. Те сложиха край на прекомерния дълг. за да

ставка от 98 процента на 40 процента; Милей е обявил също толкова драстични съкращения. Тачър се изправи и срещу профсъюзите, които бяха достигнали ниво на власт, невиждано в никоя друга страна.

Филип Багус, професор по икономика в университета „Рей Хуан Карлос“ в Мадрид, който познава лично Милей и е написал книга за него, казва:

„Тачър показва, че е политически възможно да се прекърши властта на привилегированите профсъюзи, които държат цяла държава в заложничество. Нещо подобно се случва сега в Аржентина, където политическата класа, включително профсъюзите, дълго време експлоатираше трудолюбивите аржентинци. Милей намалява властта на политическата класа по същия начин, по който Тачър направи това с профсъюзите.“

Ако Милей успее, имената и на двамата ще намерят своето място редом в анализите на историята – дори ако войната за Фолклендите попречи на аржентинците и британците напълно да оценят техните прилики.

В допълнение към този текст на д-р Цителман, публикуваме анализ на доц. Красен Станчев от април 2013 година за изданието 24 часа и бюлетина на Института за пазарна икономика...

На 28 ноември 1990 г. Маргарет Татчър подаде оставка като премиер, Лорд пазител на хазната и Министър на държавната администрация. (По традиция от 1721 г. британският премиер е и пазител на хазната, а от 1968 г. – и министър на администрацията.)

В същия ден в София се роди следният вил: Каква е

Този сайт използва "Buckbitku" (cookies) за персонализиране на съдържанието и рекламите и анализиране на трафика.

Приемам [Научи повече](#)

поведение на Андрей Луканов, спрямо чието правителство имаше видимо недоволство. Фолклорът не се интересуваше от подробностите, а пресата само преразказва чуждестранния печат, настървено обсъждайки идеята за „програмното правителство“ в нашата страна.

Коментарите за наследството на г-жа Татчър са от обективно-неутрални до отрицателни, примесени с нейни крилати фрази, извадени от контекста. Вместо факти за делата ѝ, пресата е пълна със заклинания. Из интернет тръгна стара подписка за „приватизация на погребението на Маргарет Татчър“[i], появи се одобрително мнение, че „единственото ѝ благородно деяние“ е това, че още като 12-годишна девойка е спасила еврейско момиче от Виена от холокоста, а един колега откри, че „смъртта [ѝ] съвпадна с масираното настъпление срещу неолибералния капитализъм, който тя възвести“.

Предисторията

Преди реформите на Татчър Великобритания е болникът на Европа. Буквално. През 1978 г. канцлерът Хелмут Шмит споделя, че „Великобритания вече не е развита страна“. През 1967 г. Харолд Уилсън обезценява лирата стерлинг, за да „реши“ проблема с държавния дълг, стимулира износа, държавните разходи и икономиката. Резултатът е фалит на хазната, от който я спасява МВФ през 1968 г. Но скоро разходите отново стават неконтролируеми, лейбъристът Уилсън е сменен от консерватора Едуард Хийт. Той остава в историята с въвеждането на „тридневна седмица“ – режим за пестене на електричество, чието производство е силно ограничено вследствие на продължителните стачки на миньорите. Хийт губи изборите през 1974 г., но второто правителство на лейбъриста Уилсън остава на власт само две години и един месец. Той е

този опит. Накъсо: срещу обещанието, че ще съдействат за фискалната дисциплина като само веднъж годишно индексират заплатите във вече одържавените предприятия, профсъюзите получават пълен контрол върху икономиката. „Общественият договор“ не е спазен, но този премиер, поради кризата, успява да получи някои отстъпки от Европейската икономическа общност преди бъде сменен от друг лейбърист, Джеймс Калахан. През 1976 г. кралството отново е пред фалит и за втори път е спасено от МВФ, но правителствените разходи отново са изпуснати от контрол. След неуспешен съюз с либералите, правителство на малцинството, зима на недоволството и вот на недоверие Кахалан губи изборите през май 1979 г. срещу торите, водени от г-жа Татчър.

Прилагателното „велика“

Един познат, биограф на Маргарет Татчър, писа тези дни в USA Today, че тя всъщност е върнала прилагателното „велика“ пред „Британия“. Но това не се случва веднага. Като нов премиер тя се опитва да изпълни обещаното от Калахан и увеличава към 1980 г. заплатите на държавните служители с 50% в реално изражение, съчетавайки този ход с половинчати мерки за здрава парична политика и контролирани разходи. Към средата на същата година нещата вървят към провал, инфлацията е 22%, бюджетният дефицит – 5,7 вместо планираните 3,85%, безработицата е като по време на Голямата депресия, а лихвените проценти – 16-17%. По-младите, способните и заможните напускат страната.

В тази ситуация г-жа Татчър прави единствено възможното – наистина съкращава разходите на правителството и съответно заплатите на заетите в бюджетния сектор, намалява пределните данъчни ставки. поставя под по-строг контрол паричното

икономисти, немалка част от тях – последователи на Кейнс и от университета в Кеймбридж. През април 1982 г. инфлацията пада под 10%, а в средата на 1983 г. вече е 3,7%. (Това става въпреки войната за Фолклендските острови.) Предприятията започват нормална работа, но безработицата продължава да е висока. Причината за това е завареното обстоятелство, че профсъюзите толкова са вдигнали заплатите, че предприятията не могат да ги плащат. Основното достижение на първия мандат на Маргарет Татчър е, че управлението на икономиката е иззето от профсъюзите и върнато в парламента и другите органи на представителната демокрация. Затова тя печели и изборите през юни 1983 г. Характерното за следващия ѝ мандат е именно приватизацията на бившите държавни предприятия като British Utilities, British Airways, British Petroleum, British Aerospace, British Gas, Rover Group, British Steel, British Telecom, фериботите Sealink, Rolls-Royce и регионалните ВиК. Работниците получават акции от приватизираните предприятия и все повече поданици стават акционери в тези предприятия. С изключение на Rover, всички тези предприятия днес са сред водещите в света, печелят, плащат данъци, а не произвеждат загуби и техните управители и работници не идват пред сградата на министър председателя да просят спасение. Профсъюзите се връщат към нормална работа и сами изхвърлят комунистите от своите редици. Г-жа Татчър задържа достигнатите от предшествениците по-рационални условия (най-вече по линия на по-гъвкавото работно време) и договаря нови бюджетни отстъпки (поради това, че ползва по-малко трансфери от общата аграрна политика) в рамките на ЕС. През втората половина на 80-те страната отново става конкурентна в европейски и световен мащаб. Резултатът е, че г-жа Татчър печели изборите през 1987 г. за трети път.

2009 г., от кейнсианската политика в икономиката. Днес Европа има нужда от повече Великобритания и по-малко Франция, независимо кой управлява във Франция.

И България

Може да се предполага, че без влиянието на Маргарет Татчър агонията на комунистическа Европа би била, ако не по-продължителна, то поне по-непосилна. През 1984 г. един от нейните съветници, Ралф Харис (по-късно Лорд Харис от Хайкрос), създава в Лондон частния Център за изследване на комунистическите икономики. Знанията, натрупани от този център и неговият председател проф. Любо Сърц, се оказват много полезни за реформите в Русия, Полша и Чехия.

Ако се върнем в България от 1990 г., ще видим, че идеите за стопански реформи на части от комунистическия елит и на Андрей Луканов не се различават много от опита на Великобритания по времето на управлението на Татчър. Това се вижда от посмъртно издадената книга на Луканов „За кризата“ и от архивите на онова време, включително тези на Кръглата маса. Днес никой не помни, но е факт, че първоначалната концепция за приватизация в България бе много близка до опита на Великобритания. Луканов обаче нямаше и не можеше да има нито общественото доверие, нито доверието на своята партия дори да започне такива реформи.

По-важното е, че тук, както в Обединеното кралство в края на 1970-те, описаният по-горе политически микс на Маргарет Татчър остава най-добрата и практически приложима икономическа политика.

Лондонският съветник на г-жа Татчър и безспорен автор

Този сайт използва "Бисквитки" (cookies) за персонализиране на съдържанието и рекламите и анализиране на трафика.

[Приемам](#) [Научи повече](#)

Консултативния съвет на Института за пазарна икономика през 1994 г. се опита да внесе малко разум във възгледите на българските управници за приватизацията. С никакъв успех.

Нито едно българско правителство дори не опита да извоюва от ЕС нещо, което е от очевидна полза за българските граждани – по-мобилно от изискванията на съответната директива работно време. (Подобен опит, макар и на кулоарно равнище, предприема само Словения.)

Както във Великобритания през 1980-те, днес в България профсъюзите са част от проблемите на икономиката, а не от възможните решения. Политиките, които те успяват да прокарат през правителствата, влошават състоянието на пенсионното дело и образованието и са един от факторите, допринасящ за високата безработица.

За сметка на това всички политически партии през 2013 г. се заканват да провеждат политика, която копира онова, което е доказано като провал от Харолд Уилсън и другите предшественици на Баронеса Татчър.

[i] Петицията е поместена на страницата на правителството на Великобритания. Тя е почин на някой си Скот Морган от октомври 2012 г. с мотив съкращаване на правителствени разходи и е подписана от почти 34 000 души. Най-вероятно подписката е отговор на плана на премиера лейбърист Гордън Браун от 2011 г. за държавно погребение на баронеса Татчър. (В завещанието си тя изрично посочва, че не иска такова погребение.)

"Икономически живот"

Donate

Предишния статия
Поколението „плосък данък“

Следваща статия
Бизнесът обвини КНСБ, че се държи като политически играч и поиска ограничаване на диалога

Author

Д-р Райнер Цителман

Д-р Райнер Цителман е немски историк, социолог, автор, консултант по мениджмънт и експерт по недвижими имоти. Цителман е автор на 29 книги, публикувани на повече от 30 езика, сред които: английски, немски, испански, италиански, португалски, китайски, корейски, виетнамски, руски, полски, арабски, хинди, урду. Той пише и статии в The Wall Street Journal, Forbes, Neue Zürcher Zeitung, The National Interest, Townhall, Washington Examiner, Daily Telegraph и други. В края на 2023 година той гостува в България, за да представи нашумялата си книга „В защита на капитализма. (Развенчаване на митовете)“.

ИЗБРАНО

Четиридневна работна седмица – защо не и у нас?

Глобалният дълг остава над 235% от световния БВП

Този сайт използва "Бисквитки" (cookies) за персонализиране на съдържанието и рекламите и анализиране на трафика.

Приемам [Научи повече](#)